

"והוא עיף - באותו היום עשו כפר בעיקר ובתחיית המתים". (כ"ב ט"ו).
"ויבא לו יין וישתה". (כ"ז כ"ה)

תמוה, היאך יצחק יכל לשתות מהיין הזה, והרי לכאורה יין נסך הוא! הנראה ליישב כי יצחק הוסיף לכל היינות שלו דבש! וכדברי גאוני המערב שהורו (רמב"ם מאכ"א י"א י) שאם נתערב ביין ישראל מעט דבש הואיל ואינו ראוי למזבח, הרי הוא כמבושל, או כשכר, ואינו מתנסך, ומותר לשתותו עם עכו"ם. ("נר לשולחן שבת")

הראשונים התקשו בסברה הזו "שהואיל ואינו ראוי למזבח אין בו יין נסך", והרי יין מזוג פסול למזבח, ובכל זאת יש בו דין יין נסך, מוכח אם כן שגם יין שלא ראוי למזבח יש בו יין נסך?

הגאון רבי בצלאל ז'ולטי תירץ את קושיית הראשונים: כאשר ערב ביין דבש, הרי זה פסול בעצם היין, ולמזבח צריך להעלות יין הראוי לעלות למזבח. ואילו יין מזוג מצד היין עצמו ראוי למזבח, אלא שפסול מצד חסרון בשיעור, ולגבי דין יין נסך גם יין כלשהוא הוא יין נסך.

(משנת יעב"ץ ח"ג)

"והנה תמים בבטנה". (כ"ה כ"ה)

סיפר יהודי: 'יש לי שתי בנות שהגיעו לפרקן, תאומות זהות שדומות זו לזו במראן ובתכונותיהן. לפעמים מציעים לנו הצעת שידוך, ואומרים לנו שאנו נבחר לאיזו בת להציע את השידוך.

מצד אחד מובא שבת צעירה לא תנשא קודם אחותה הבכירה. אבל האחות הצעירה טוענת, ראשית, מדוע שאהיה מקופחת בגלל שאחותי קדמה לי בכמה דקות...

ועוד יותר אדרבה, לפי דברי רש"י בפרשת השבוע המביא מדרש אגדה על יעקב ועשו, שהנוצר ראשון נולד אחרון, כשפופרת, נמצא שיש לבת שיצאה שניה דין קדימה לענין שידוכים!...

ניגשו ההורים לשאול את מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך מה יעשו?

אחר שהתברר לרבינו שהתאומות דומות זו לזו גם באופיין, ואי אפשר להתאים את השידוך במיוחד, אמר בחיך שזאת שאלה טובה, ואינו יכול לענות תשובה עליה. ובירך אותן שימצאו את הזיווג ההגון.

(ועלהו לא יבול" ח"ב)

"ויקח את מחלת" - עוד שיטה למחילת עוונות...

"ויאמר יעקב מכה כיום את בכרתך" (כ"ה ל"א) "עלי קללתך בני" (כ"ז י"ג)

פה בעירנו מונקטש יש עני בן תורה שהיה מכובד, עד אשר ארע המעשה: לפני מספר ימים אחד מבני העיר ערך ברית, אותו עני בא וביקש מאחד האורחים, אדם עשיר להעניק לו מטובו.

אמר העשיר: 'בחנים אין לי, אבל אמכור לך דבר, ועוד אתן לך כסף תמורתו, אמכור לך את העבירות שלי!'

נתן לו עשרה זהובים ואמר: 'על חטאים שאני חייב עליהם עולה, על חטאים שאני חייב חטאת...' העני המסכן הרכין ראשו, הנהן ויצא.

כצאתו, פגעו בו אנשים והזהירוהו כי בנפשו הוא! וסיפרו את שנדפס בעיתונים שמעשה כזה אירע בשוק הצמר בעיר פלונית.

העני ביקש לבטל את המקח, אך העשיר לא הסכים, ונפשו של העני אבלה עליו, ועובר בין חכמי ישראל, ושואל להגיד לו אם המקח קיים, והמון העם מרחקים ומזלזלים בו.

תשובה: הדבר הוא פלא, לא שמענו מעולם, ומה שהעולם מספרים שארע סיפור כזה מי יודע, מסתבר שלא היה ולא נברא... וראיתי שהגאון הגדול מלמברג השיבו שלא מועילה מכירת העבירות "זה נהנה וזה מתחייב, לא אמרינן!"

"ותלך לדרוש את ה' - לבית מדרשו של שם". (רש"י כ"ב כ"ה)

תמוה המפרשים למה רבקה לא הלכה ליצחק, ונראה ליישב על פי דברי הגאון רבי אפרים בורדיאנסקי במעלת מרביצי תורה:

כתב ה'נימוקי יוסף': 'המנהג בצרפת שמי שיש לו חולה, מבקש פני הרב תופס ישיבה שיברך אותו'. - שיש בו רחמים גדולים.

וסיפרו שהגאון רבי יחיאל מאוסטרובצה כשהיו באים אליו לבקש להתפלל על חולה, היה שולח אותם למוהר"ר רבי יוזל מנוברהדוק, כשהיה שוהה בעירו, והלא הוא היה גאון אדיר שבאדירים, קדוש סגפן התעניות, אלא נראה שעשה כן על פי ה'נימוקי יוסף' שהזכרנו.

(נר לשולחן שבת". הדברים הובאו ב"אוצרות של חינוך" - מעשי ח"א ח"ב, נימוקי" ב"ב קט"ו.)

"את בגדי עשו ... החמודות" ... (כ"ז ט"ו)

אמר הגאון רבי בן ציון אבא שאול: בן תורה שיוצא לרחוב ישים לנגד עיניו שהבריות בודקות אחריו. כשרואים בן תורה שמתלבש בבגדים נאים יותר מכדי הצורך, או מתנהג בגאוה, עלולים הרואים בשל כך למאוס חלילה בישיבות הקדושות, כתוצאה מכך יתכן שלא ישלחו את בניהם ללמוד בישיבה, נמצא שגם הרע לעצמו וגם הכשיל אחרים.

(זכרון הדסה)

ומה שמצינו דברים בהם אחד חוטא והשני נענש, נבוא לבארם:
א. הגורם תקלה לחברו נענש תחתיו - 'פרתו של רבי אלעזר בן עזריה', על שלא מיחה נקראת על שמו. יש לחלק: כאן מדובר שהגורם נכנס עתה במקומו לעונש העתיד לבוא עליו, אבל אם כבר חל עונש, על זה נאמר 'ואשמה הנפש היא'.

ב. כשהבן אומר על אביו 'הריני כפרת משכבו' ומקבל את העונש עליו, בזה מכבדו וזו זכות לאביו, אף שאי אפשר שיענש עליו.

ג. מה שאמרה רבקה 'עלי קללתך בני', אין הכוונה שהיא תקבל את הקללה חלילה, אלא שכך נתגלה לה בנבואה.

אלא ברור שאדם לא יכול למכור עבירות שעשה מהסיבות הללו:
א. הנפש החוטאת היא תמות. **ב.** אין יסורים בלי עוון, ואי אפשר שיבואו על אדם יסורים בלי שחטא. **ג.** העבירה פועלת כתמים בנפש, זו מציאות שאי אפשר לשנותה על ידי מכירה.

אמנם אפשר היה לדון אם היה מוכר לו עבירה מסוימת, אבל כיון שהוא מכר לו את כל העבירות שעשה ולא פירטם, הרי מדיני חושן משפט לא חלה מכירתו, דהוי דבר שאין לו קצבה.

ועוד יותר, וכי שוטה הוא העני הזה שתמורת עשרה זהובים בלבד ימכור את נשמתו וגופו לסבול עונשו של אדם אחר?! אלא מסתמא היה משחק עמו, אדם לא יקנה חדר מלא עבירות תמורת סך כזה, ואין זה אלא היתול ושחוק.

אמנם יש להוכיחם, הישמעו כזו בישראל?! שניהם עשו שלא כראוי: העשיר, מדוע לא עשה תשובה? למה ביקש מפלט להביא את חטאיו על ראש דל ואביון אשר העניית העבירות על דעת קונו? וכי העני הוא 'השעיר' אשר ישא את עוונות 'העשיר', מדוע בגד בו, שנמצא שהוא מחטיא לחברו ונכנס במקומו?!

וגם יש במעשה זה חשש מינות, לפני האמינו הגויים שבעל עבירה מוכר את עוונותיו לכמרים בעד כסף אשר נתן להם. אבל בעם ישראל לא נשמע כזאת, רק תשובה, תפילה וצדקה.

וגם את העני יש להוכיח על אשר מעל בה', הנשמע כזאת ליטול פי שנים בגיהנם, היש עזות גדולה מזו?!

סוף דבר, אדון שניהם לכף זכות, שהפכו השותים לשוטים... אולי נכנס היין בהם ששתו בסעודה והיו שיכורים אשר נחשבו שוטים וחטאו בלא לב ושגו בלא דעת.

לכן שניהם צריכים כפרה, יתוודו על חטא שחטאו בבלי דעת. ויבקשו מחילה ברבים ליד ספר תורה. ואת הכסף יחלקו לעניים, וראוי שיקבלו אותו יום ליום תשובה. (שו"ת "מנחת חיים" ח"ה ח"מ כ')

מעשה באדון הישיש הרב עקשטיין, שהניח תרומה לשיבה ירושלמית ידועה, ונקרא מעתה: "חבר בחברת ישיבת - ...". למעשה התרומה היתה יסוד קרן בסך מאתיים וחמישים לירות. הרב עקשטיין התנה עמהם שהקרן תהיה שייכת לשיבה, ואילו הוא יקבל מהם שלש לירות מדי חודש, כל ימי חייו.

והנה עתה הוכרז הישיש "פושט רגל" על ידי בית המשפט המנדטורי. בעלי חובותיו שרצו לעקל את כספי הקרן שמסר לשיבה, פנו לגאון רבי חיים יהודה לייב אויערבאך, לדעת האם מותר להם לעשות כן.

והשיב: מטרתו ושאיתו של הרב עקשטיין בתרומה זו היתה להיות שותף בלימוד התורה בישיבה, כ"ששכר וזבולון'.

כל אחד יכול למכור ולשתף את השני בתורה שהוא ילמד בעתיד, ולכן נוסח ברכת התורה הוא "לעסוק בדברי תורה", מפני שלא כולם זוכים ללמוד תורה, אבל להשתתף יכולים כולם, ובזה יוצאים הזבולונים ידי חובת לימוד התורה.

גם בדבר רוחני שייך ענין מכירה, כפי שמצינו שעשו מכר ליעקב את הבכורה, שהיא עבודת הקודש ועולם הבא.

וכבר עכשיו הוא נהיה שותף וחבר בישיבה, ויש לו הנאה כבר בחייו, שיש לו חלק בלימוד התורה והתפילה של בני הישיבה. וצדקה זו נחשבת כהקדש וכפרה, ואף אחד מן הצדדים לא יכול להתחרט, לא הגבאים ולא התורם.

ולמעשה במקרה הזה ההסכם היה גם מעוגן משפטית, הישיש עקשטיין קיבל תמורה. הישיבה נותנת לו שלש לירות מדי חודש תמורת כספו, משך כל ימי חייו. המוסד לקח על עצמו סיכון, שאם אותו ישיש יאריך ימים הרי הם יפסידו עליו... נמצא שעסק זה הינו דבר שבא לעולם ונחשב מקח וממכר גמור, ובעלי החובות אינם יכולים לעקל את הקרן. ("צהר" ח"ז)

אותו היום מת אברהם, ובישל יעקב עדשים, להברות האבל. (רש"י כ"ה ל)
נהגו בתימן בדורות האחרונים לעשות ביום השביעי לאבלות סעודה הנקראת "עשא", שהיא "סעודת הבראה" על אב ואם, או בן גדול. האבלים מזמינים לסעודה את קרוביהם, ידידיהם ושכניהם, וכן את הזקנים שלמדו והספידו בימי האבילות.

הבינוניים והאמידים עושים סעודה גדולה. והעניים עושים סעודה זו בבוקר, ומאכילים את האורחים פיתות בחמאה.

משפחה אחת היתה בצנעא, שלא היו עושים סעודה זו, ומספרים כי זקנם ציווה להם כזאת, משום מעשה שהיה:

פעם נפטר אחד מבניו של הזקן. בתום ה"שבעה" עשה סעודה. כטוב ליבם ביין, בירכו מכריו זה את זה בברכת: "כן יהיה תמיד". שמע הזקן את "איחוליהם", וגזר על זרעו שלא יעשו סעודה זו לעולם... (הליכות תימן')

"ויריבו רעי גרר עם רעי יצחק לאמר לנו המים". (כ"ו כ)

לפני ארבעים שנה היתה מחלוקת בין ישמעאלים - בין יושבי כפר ענן ויושבי כפר פרוד, על דבר המעיין הבא דרך פרוד לכפר ענן, כל אחד אמר לנו המים. והיו יושבי פרוד רוצים לעכב מרוצת המים, וטענתם היתה מוחצת, כי המעיין נביעתו בכפרם, ויושבי כפר ענן לא היתה להם ראייה, רק טענת 'חזקה' שהחזיקו מימי קדם. ועמדו בני כפר ענן לצאת חייבים מבית הדין.

בא בחלום רבי אבא חלפתא ליהודי מכפר ענן ואמר לו: 'חפש בקברי ותמצא תיבת נחושת ויש בה שטר כתוב איך קניתי את המעיין מנחום איש גמזו, ולא יוכל אף אדם לעכב מרוצת המים ולהשקות את שדהו עד אשר אשקה אני תחילה. קחו את השטר ותראוהו למלך, ואחר כך תחזירוהו למקומו'.

וכן עשו, חיפשו בקברו ומצאו, והובא הכתב לפני המלך וניצחו בדין בני כפר ענן. והכל מעידין שהוא אמת, שרבים זוכרים את זה המעשה.

בבוא הצדיק רבי אפרים אנקווה לתלמסן היו היהודים גרים מחוץ לעיר והיו למשיסה לכל עובר, לגנבים ושוודדי לילה. ראה שהם בצרה גדולה, נגע צערם ללבו, וה' אינה לידו, כי חלתה בתו של המלך מולאי עותמן ולא נמצאה לה תרופה. הודיע רבי אפרים לנגיד שידיע לבית המלך כי יש בעיר רופא מומחה יהודי והוא ישתדל לרפאותה.

בא ורפאה, וחייתה וקמה על רגליה. כששאל המלך על שכרו השיב והתחנן 'את אחי אני מבקש, כי הם נטושים בקצה העיר, קח את מקומם ותן להם מקום תחתיו בתוך העיר'.

רבי אפרים בידעו שהמלך לא יתן לו חפצו, עשה בחכמה וביקש שיתן לו מידת קרקע בעיר כשיעור עור עגל אחד... המלך תמה על בקשתו, בידעו כי שיעור מועט כזה לא יצלח לשום דבר... מילא חפצו ובקשתו ויכתוב ויחתום בטבעתו.

ויצו רבי אפרים ויביאו לפניו עור עגל ויחתוך את העור לרצועה אחת, דקה וארוכה. ויאמר למלך 'שלח עמי אחד מעבדיך למדוד לי מקום בתוך העיר כאורך הרצועה הזו...' וימלא המלך שחוק ויעש רצונו, ועל ידו הוטב מצב היהודים. (אוצר המכתבים" תת"ף)

רבי אפרים אנקווה היה מגולי ספרד - 'מלומד בניסים ומופלג בחסידות וקדושה' ("שם הגדולים"). 'מנהיג, דבר, גזבר ואמורל' (ריב"ש).

בתלמסן וסביבותיה לא ישאו שמו אלא בצירוף התואר 'אדוננו הרב'. (מתוך הקדמה לימנורת המאור הקדמון" ג' כרכים ועיי"ש)

על קברו בתלמסן יש ציון מפואר 'הוא מפורסם בניסים' ('מלכי רבני'). **קברו משמש כמקום תפילה עד ימינו.** הבבא סאלי היה נוסע מאות ק"מ להשתטח על קברו ולטבול במעיין הסמוך לציון.

על קבורתו מסופרים ניסים רבים. מקובל שבר"ח כסלו נפטר. ביום זה לומדים בבית הכנסת זוהר כשתי שעות ומרבים בשירה, ונשים יקרות מנדבות תה, קפה ועוגות להולך לבתיהם להטעים לנשיהם ולבניהם מסעודת מצוה, ומתאחרים עד חצות. (שם)

נב בשאלה זו של מכירת מצוות ועבירות שהבאנו לעיל האריכו רבים: רב האי גאון דן במי שרגיל להתענות שני וחמישי ומכר שכר תעניתו. זהוב תמורת זכות קריאה בתורה. (שו"ת מהר"ם אלשקר ק"א) מכר חלקו בלוייתן לעולם הבא תמורת ק' זהובים... ('אש דת' וילך) יששכר וזבולון. (רמ"א י"ד רמ"א א) ועוד.